Het Buitengebeuren, januari 2014

Graag had ik de kerst en de jaarwisseling weer eens in Groningen doorgebracht, maar om allerlei redenen kwam het er weer niet van en dus gebruikte ik mijn tweemaandelijkse vrije reiskaartje voor de Euweborrel, die op donderdag 12 december in het Casino van Amsterdam werd gehouden. Daar werd vanzelfsprekend stil gestaan bij het overlijden van Carthy van der Mije en Lex Jongsman, die beiden grote verdiensten voor het Nederlandse schaak hebben gehad, maar daar ben ik in mijn vorige rubriek al uitvoerig op in gegaan, dus maar meteen door naar Groningen.
Daar vond weer het jaarlijkse toernooi van Jan Colle plaats met dit keer een speciaal toetje in de vorm van een korte tweekamp over vier partijen tussen Jan Timman en oud-wereldkampioen Anatoli Karpov in het kader van het Nederlands-Rusland-jaar om de 400-jarige handelsrelatie tussen de twee landen te vieren. Dat leek me een interessante confrontatie ; de heren mogen dan vriendelijk met elkaar omgegaan zijn, er rest nog wel een hoop oud zeer op sportief gebied en de kiem daarvoor werd in Groningen gelegd.
Jan Timman deed als Nederlands jeugdkampioen voor het eerst mee in Groningen in 1967. het vijfde Niemeyertoernooi, waaraan nog geen titel verbonden was. Hij werd gedeeld derde met de Belg Jan Roozen en de Hongaar Laszlo Vadasz (3,5/7), achter de oppermachtige Sovjet Mikhail Steinberg (6) en de Engelsman Andrew Whiteley. Steinberg, de jeugdkampioen van de Sovjet-Unie, was toen pas veertien jaar. In 1967 deed Steinberg mee aan de finale van het Sovjet-Kampioenschap, dat toen voor de eerste en de laatste keer verspeeld werd volgend het Zwitserse systeem, een geweldige prestatie voor iemand van die leeftijd. Hij werd gedeeld achtste. Hij was toen al ziek, al werd daar zeer geheimzinnig over gedaan. Volgens zijn trainer Anatoly Bukhovsky overleed hij in januari 1977, nog geen 25 jaar oud.
Het jaar erop begon het echt met de deelname van de Rus Anatoli Karpov in Groningen, die als 16-jarige helemaal alleen uit Tula per trein was gekomen. In Amersfoort ving Berry Withuis het knaapje op en instrueerde de conducteur. Karpov, die alleen maar Russisich sprak, kwam uiteindelijk aan in Groningen, waar hij de stukken liet spreken. Hij versloeg Timman voor het eerst en won de finalegroep met 5,5 uit 7 voor 2. Andreas Adorjan (Hon) 5, 3. Jerzy Lewi (Pol) 4,5, 4/5. Jan Timman, Dan Zara (Roe) 3,5, 6/8. Pedro Hostalet (Spa), Gert Ligterink (Ned), Tony Miles (Eng) 2.
Daarna werd hij een graag geziene gast in Nederland. Hij en Timman zorgden aan het eind van de zeventiger en het begin van de tachtiger jaren voor een enorme opleving van het internationale schaak in Nederland, te beginnen in 1977 met het eerste Interpolis-toernooi in Tilburg, waarvoor ze beiden ook veel organisatorisch werk achter de achter de schermen deden en ik kan het weten, want ik was zelf bij de perscampagne betrokken. Binnen een paar maanden werd het eerste supertoernooi ter wereld uit de grond gestampt met het geld van het Tilburgse verzekeringsconcern, een evenement van ongekende allure in die tijd met alleen maar topgrootmeesters, maar vooral dankzij de inbreng van Anatoli Karpov en Jan Timman, die zich volledig inzetten voor het nieuwe initiatief en hun collega's warm wisten te maken voor het toernooi. Er was voor die tijd ook ongehoord veel geld beschikbaar. Interpolis zette een nieuwe standaard, die later veel gecopieerd zou worden
We waren in die tijd internationaal gezien in Nederland al behoorlijk verwend met het Hoogovenstoernooi in Wijk aan Zee en het IBM-toernooi in Amsterdam, maar toen leek het niet op te kunnen met de Euwe Vierkamp in Waddinxveen in 1979 en later (vanaf 1985) in Amsterdam, het VSB-toernooi in Amsterdam, de Barbizon-Vierkamp, de Donner Memorial (vanaf 1995), ook in Amsterdam, terwijl het toernooi in Groningen (Niemeyer/Gasunie/Koop

Tjuchem) uitgroeide van een jeugdtoernooi tot een internationaal festival van allure. Karpov en Timman speelden in die ontwikkeling een niet te onderschatten rol, vaak ook op organisatorisch vlak, maar ze waren vooral elkaars concurrenten op het bord. Vrienden is wellicht een te groot woord, maar ze mochten elkaar graag. Het respect was wederzijds, maar vriendenremises waren er niet bij.
Karpov was in 1975 wereldkampioen geworden, omdat Bobby Fischer zijn titel niet wenste te verdedigen en hield daarna in de internationale schaakwereld huis met een ongeëvenaarde geldingsdrang. Ruim tien jaar lang won hij bijna alle toernooien waaraan hij deelnam, waarvan een niet onaanzienlijk deel in Nederland.
In de jaren tachtig diende Gary Kasparov zich als een machtige concurrent aan. Karpov en Kasparov vochten vijf tweekampen om het wereldkampioenschap uit, die uiteindelijk leidden tot een afsplitsing van de FIDE door Kasparov en zijn uitdager Nigel Short (Eng), die een eigen bond, de PCA, hadden opgericht. Karpov en Timman werden door de FIDE aangewezen als vervangers en vochten een turbulente tweekamp uit, die in 1990 deels in Nederland (Kampen/Arnhem/Amsterdam) en deels in Indonesië werd uitgevochten. Een aantal van die partijen in Nederland heb ik bij gewoond. Zo was ik in Kampen bij de opening getuige van het feit, dat een deel van het podium tijdens de openingstoespraak in vlammen opging. Na oeverloze gesprekken over geld werd de match uiteindelijk voortgezet in Djakarta. Karpov won overtuigend (12,5-7,5).
Later, in 1993, speelde ze nog een keer een tweekamp om de FIDE-wereldtitel tegen elkaar. Dat was in 1993 in de Maleisische hoofdstad Kuala Lumpur en weer was ik erbij. Het was een eenzijdige match, die Karpov overtuigend met 6,5-2,5 won.
Ik weet niet exact hoeveel partijen Karpov en Timman tegen elkaar gespeeld hebben, maar ik schat, dat het er zo'n zestig zijn, waarvan veruit de meeste in Nederland gespeeld werden. Het moet ongeveer 25-8 voor Karpov staan bij ruim dertig remises. Bij zeker de helft daarvan ben ik aanwezig geweest, maar er zullen vast wel statistici zijn, die dat beter weten.
Beiden heb ik vaak geïnterviewd en dan heb ik het niet over de talloze 'off the record gesprekken' tijdens informele etentjes. Soms namen ze zelfs cadeautjes voor me mee of gesigneerde exemplaren van hun laatste boek. Dat deed ik trouwens ook voor hen. Karpov hield van mijn dichtbundels.
Karpov en Timman zijn beiden leeftijdgenoten van me - zij zijn van 1951 en ik van 1949 - en dat praat gemakkelijk. We mochten elkaar van begin af aan, ook buiten onze beroepsmatige verhouding. Toen Jan Timman in 1978 van het Interzonale toernooi in Rio de Janeiro aankwam op Schiphol, wilde hij dat ik met hem mee naar huis ging om hem te troosten na zijn uitschakeling. Zo'n soort verhouding heb ik niet met veel grootmeesters.
Het viel dan ook buitengewoon ongelukkig uit, dat ik niet aanwezig kon zijn bij de tweekamp in Groningen, waar gespeeld werd in het schitterende plaatselijke museum, waar ik ook nog amoreuze herinneringen aan had. Ik was er 's middags geweest met Willemijn, toen ik 's avonds in een stampvol café 'De Effenaar' een vluggertje won van de grote Viktor Korchnoi. Dat vergeet je niet, althans ik niet.
Natuurlijk heb ik de recente match wel op de voet gevolgd en de partijen nagespeeld, zo'n tweekamp waarin je geen favoriet kunt kiezen. Vanuit chauvinistisch oogpunt natuurlijk Timman, maar Anatoli had zo'n aardig kerstkaart geschreven.
Na drie remises won Tolya - zo mag ik Anatoli noemen - de vierde partij en besliste daarmee de tweekamp in zijn voordeel (2,5-1,5), precies volgens Elo-verwachting. Ondanks verwoede pogingen kon ik hem die avond niet te pakken krijgen en sprak ik een boodschap op zijn toestel in. De volgende dag kreeg ik er een terug en feliciteerde hij me met mijn 'Fischerjaar' (ik was 64 geworden). Dat vond ik buitengewoon charmant.

Deze maand staat het Tata-toernooi op het programma met één ronde in Eindhoven. Ik ben uiterst benieuwd naar die nieuwe ontwikkeling. Het spreekt voor zich dat ik weer met mijn neus vooraan zal staan.

Jules Welling